

ОРГАНІЗАЦІЯ І УПРАВЛІННЯ ГАНДБОЛОМ У НІМЕЧЧИНІ

Ольга Борисова, Євген Петрушевський

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

Анотація. У Німеччині спорт має не лише велику популярність, а й соціальну значущість для держави. За всі виступи на Олімпійських іграх німецькі спортсмени завоювали 1260 медалей на Олімпійських іграх та 328 медалей на зимових Олімпійських іграх.

Мета. Розглянути систему організації та управління гандболом у Німеччині. **Методи.** Аналіз науково-методичної літератури, нормативно-правових документів; порівняння, аналогії. **Результати.** Федеративна Республіка Німеччина – це країна, де фізична культура і спорт мають широкий розвиток. За даними Німецької олімпійської спортивної конфедерації (DOSB), у 2009 р. близько 25–30 % (24–27 млн осіб) населення є членами різних спортивних організацій. Щорічно кількість людей, які займаються спортом, збільшується на 5–6 %. Майже кожен четвертий мешканець Німеччини – член спортивних громад, яких в країні понад 86 тис. та які об'єднані в Союз німецьких спортивних громад. Спортотом займаються близько 26,6 млн осіб, які є членами спілки спортсменів, та 12 млн осіб, які входять до різних об'єднань.

Гандбол як вид спорту сприяє вдосконаленню фізичних якостей, підвищенню рухової активності, зміцненню здоров'я та входить до програми Ігор Олімпіад.

Вивчення досвіду організації та управління спортом вищих досягнень у Німеччині сприятиме визначенню оптимальних шляхів комплексного вирішення проблеми потрапляння українських команд до олімпійських турнірів.

Ключові слова: гандбол, система організації та управління, спортивна підготовка.

Olha Borysova, Ievhen Petrushevskiy

HANDBALL ORGANIZATION AND MANAGEMENT IN GERMANY

Abstract. Sport in Germany is not only very popular but also has social significance for the state. German athletes have won 1260 and 328 medals at the Summer and Winter Olympic games, respectively.

Objective. To consider the system of handball organization and management in Germany. **Methods.** Analysis of scientific and methodological literature, regulatory documents; comparisons, analogies. **Results.** The Federal Republic of Germany is a country with widely developed physical culture and sport. According to the German Olympic Sports Confederation (DOSB), in 2009, about 25-30% (24-27 million people) of the population are members of various sports organizations. Every year, the number of people involved in sports increases by 5-6%. Almost every fourth German citizen is a member of sports communities, which number more than 86,000 and are united in the Union of German Sports Communities. About 26.6 million members of the sportsmen's union and 12 million members of the various associations are involved in sport.

Handball as a sports event promotes physical fitness, increased motor activity and health and is part of the Olympic game program.

Studying the experience of elite sports organization and management in Germany will help to identify the best ways to comprehensively solve the issue of qualifying Ukrainian teams to the Olympic tournaments.

Keywords: handball, organization and management system, sports training.

Вступ. Гандбол як вид спорту сприяє вдосконаленню фізичних якостей, підвищенню рухової активності, зміцненню здоров'я та входить до програми Ігор Олімпіад. Україна має гарні спортивні традиції, проте останнім часом, починаючи з 2008 р., гандбольні збірні команди не потрапляють до олімпійських турнірів. Саме то-

му сьогодні дуже актуальною є проблема аналізу досвіду провідних країн світу та реорганізації застарілої системи у нашій країні.

Великий науковий інтерес у контексті цього питання викликає Німеччина, яка є лідером на сучасній спортивній міжнародній арені. Федеративна Республіка Німеччина – це країна, де

фізична культура і спорт мають широкий розвиток. За даними Німецької олімпійської спортивної конфедерації (DOSB), у 2009 р. близько 25–30 % (24–27 млн осіб) населення ФРН є членами різних спортивних організацій. Щорічно кількість людей, які займаються спортом, збільшується на 5–6 %. Майже кожен четвертий мешканець Німеччини – член спортивних громад, яких у країні понад 86 тис. та які об'єднані в Союз німецьких спортивних громад. Спортотом займаються близько 26,6 млн осіб, які є членами спілки спортсменів та 12 млн осіб, які входять до різних об'єднань.

У 2006 р. з ініціативи Олімпійського спортивного союзу Німеччини розвиток спорту як пріоритетну державну мету було затверджено в Основному Законі. Вивчення досвіду організації та управління спортом вищих досягнень у Німеччині сприятиме визначенню оптимальних шляхів комплексного вирішення зазначеної проблеми [1–6].

Роботу виконано згідно з планом науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016–2020 рр. за темою 2.20 «Удосконалення змагальної діяльності кваліфікованих спортсменів у спортивних іграх» (номер держреєстрації 0116U001627).

Мета дослідження – провести аналіз системи організації та управління гандболом у Німеччині.

Методи дослідження: аналіз науково-методичної літератури, нормативно-правових документів; методи порівняння й аналогії.

Результати дослідження та їх обговорення. У Німеччині спорт має не лише велику популярність, а й соціальну значущість для держави. За увесь час виступу на Олімпійських іграх німецькі спортсмени завоювали 1260 медалей на Олімпійських іграх та 328 медалей на зимових Олімпійських іграх.

Сьогодні понад 8 млн громадян Німеччини на добровільних засадах працюють у галузі фізичної культури і спорту, а держава заохочує людей до здорового способу життя. У цій країні добровільні засади – це невід'ємна частина життя, Федеральні і земельні уряди виділяють на розвиток соціальної активності громадян близько 490 млн євро в рік, добровольцям знижуються суми сплачуваних податків та надаються інші пільги, що закріплено у законодавстві країни.

Спортивні клуби Німеччини об'єднують понад 600 видів фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності, а кількість осіб, які займаються в них, перевищує 30 млн. Кожен вид спорту може бути представлений на національному рівні тільки однією спортивною федерацією. Отже,

федерації мають представницьку й організаційну монополію в рамках свого виду. На сьогодні в країні функціонують 33 олімпійські і 27 неолімпійських спортивних федерацій [1–4].

У питаннях розвитку спорту вищих досягнень федеральний уряд Німеччини, виходить з трьох найважливіших принципів:

Автономія спорту. Спортивні організації, які керують розвитком виду спорту, функціонують самостійно, несуть повну відповідальність за свою діяльність.

Допоміжне фінансування. Держава надає спортивним організаціям можливість користування субсидіями з державного фонду (Фонд допомоги німецькому спорту) у випадках, якщо у спортивній організації виникають фінансові труднощі для реалізації проєктів.

Співпраця та партнерство. Недивлячись на автономію спорту, держава є регулятором і надійним партнером між спортивними організаціями і федеральним урядом. Тому федеральний уряд і спортивні організації працюють у єдиному форматі.

Міністерство внутрішніх справ Німеччини відає всіма питаннями, пов'язаними з розвитком спорту вищих досягнень, на федеративному рівні (рис. 1).

Державне управління здійснюється через Міністерство внутрішніх справ як суб'єкта федерального уряду і 16 федеральних місцевих відділів міністерств культури або внутрішніх справ. Завдяки федеральній структурі та розподілу компетенцій ці громадські організації (федеральні міністерства і регіональні влади) не пов'язані ієрархічно (принцип автономності). Відсутність вертикального зв'язку між ними досить суттєво відрізняє Німеччину від інших країн. Окремі федеральні міністерства в рамках своїх повноважень і компетенцій працюють переважно незалежно. Проте на регіональному рівні вони координують спортивну діяльність, яка належить до їхньої компетенції, будучи частиною конфедерації регіональних (земельних) міністерств.

У рамках цієї системи можна виділити однорівневий кластер державного управління спортом і дворівневий кластер автономного спорту,

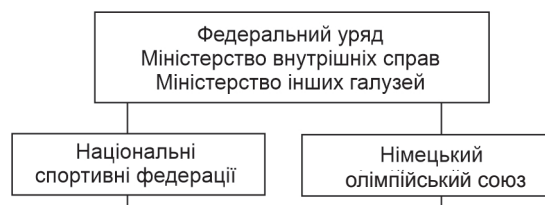

Рисунок 1 – Елементи організаційної структури спорту вищих досягнень Німеччини

що представлений на місцевому та регіональному рівнях.

Як і в інших країнах, держава зацікавлена у використанні потенціалу спорту для підвищення міжнародного авторитету. Це підтверджує той факт, що олімпійські види спорту, які вважаються більш престижними, мають пріоритет над усіма іншими в плані державної підтримки.

Фахівці у сфері спортивного управління ввели новий, так званий, потенційно-орієнтований підхід, який, крім аналізу спортивних досягнень виду спорту, ще передбачає визначення потенціалу спортсмена у майбутніх виступах на міжнародних змаганнях (чемпіонат Європи, чемпіонат світу, Олімпійські ігри). Було розроблено алгоритм розподілу фінансування. Спочатку на основі спеціальної комп'ютерної програми «Системний аналіз потенціалу» визначається інтегральна оцінка за 20 напрямками. Розраховується 60 показників, що мають коефіцієнти вагомості і стосуються результатів, досягнутих спортсменами (видів спорту) в окремих видах змагань і дисциплінах, їх перспективи на найближчі чотири і вісім років, аналізується стан ресурсного забезпечення (організаційного, матеріально-технічного, науково-методичного, медичного, кадрового тощо). Отримані дані аналізує Комісія з визначення потенціалу, до якої входять експерти від Німецького олімпійського союзу, Федерального інституту спорту, Інституту прикладної науки тренування, Академії тренерів [1, 2].

Кадри, які працюють у сфері спорту вищих досягнень Німеччини, розподілено на три основні групи: організаційно-управлінський персонал; тренерський склад; технічний персонал. Такий розподіл ніякої новизни не має, проте представляє інтерес для фахівців, які займають посади відповідно до рівня освіти та професійної підготовки. В країні строго розмежовано функції директора виду спорту і головного тренера національної збірної команди, а також всіх підлеглих їм фахівців. Функції директора пов'язані з розвитком виду спорту, а функції тренера національної збірної команди — з підготовкою спортсменів високого класу до міжнародних змагань.

Дуже чітко в Німеччині визначено функції тренерського складу. Головний тренер не займається безпосередньо підготовкою спортсменів, а відає суто питаннями організації і контролю — це загальне планування підготовки, контроль за якістю роботи помічників (тренерів) та інших фахівців, координація взаємовідносин між тренерами різного рівня, планування й організація підготовки на різних спортивних базах, участь у змаганнях, планування і координація наукового і медичного забезпечення тощо. Тренер (помічник

головного тренера) збірної команди з виду спорту відповідає лише за планування і реалізацію планів підготовки спортсменів.

Особливе місце, відносно всіх категорій фахівців у спорті Німеччини, займають вимоги до освіти і підвищення кваліфікації. Зокрема, для тренерів наявність спеціальної освіти та регулярної перепідготовки в Академії тренерів (Кельн) є необхідною умовою для призначення на штатні посади у збірній команді, а також для отримання ліцензій, що діють в системі німецького спорту. Академія тренерів є головним навчальним закладом з підготовки і підвищення кваліфікації тренерського складу, де створені необхідні умови для реалізації сучасних освітніх програм.

Тренери, рекомендовані спортивними федераціями, після освоєння програми навчання (від 1,5 до 3 років) отримують державну кваліфікацію і ліцензію тренера вищого рівня — диплом Німецької конфедерації олімпійських видів спорту.

У Німеччині основним критерієм відбору юних гандболістів є спортивні результати в різних дитячо-юнацьких змаганнях, візуальний огляд, суб'єктивна думка тренера і викладача фізичного виховання [2, 3]. Відбір талановитих дітей через систему дитячих змагань як основного методу показав свою неефективність і був відкинтий системою східноєвропейського спорту з об'єктивних причин: по-перше, через відсутність достовірності зв'язку між досягненням у дитячому спорті і в спорті вищих досягнень, а по-друге, орієнтація на результат у дитячих змаганнях неминуче призводить до форсованої підготовки з усіма її негативними наслідками, що веде в більшості випадків до порушення основних закономірностей багаторічної підготовки.

У первинному відборі і початковій підготовці таїться одна з найбільш слабких ланок сучасного гандболу Німеччини. Інша проблема дитячого спорту полягає в пошуку спортивних талантів, а саме: відсутності системи масового навчання і первинного відбору та небажанні федеральних земель витратити кошти і сили для її створення [1–5].

У сучасній Німеччині в 39 елітних школах спорту готують 11 200 спортсменів, куди приймають тільки обдарованих дітей, які пройшли початкову підготовку і відбір. Після кожного етапу навчання оцінюють перспективність юних спортсменів, доцільність їх подальшого перебування в елітній школі. Безперспективних юних спортсменів відраховують, і вони змушені звільнити місце в інтернаті. Навчання і проживання спортсменів здійснюється в 24 спортивних інтернатах, розміщених в безпосередній близькості від олімпійських баз (рис. 2)

Рисунок 2 – Система організації відбору до національних збірних команд Німеччини

Діяльність елітних спортивних шкіл забезпечується фахівцями різного профілю – понад 5 тис. осіб, в їх числі 500 висококваліфікованих тренерів. Функціонування таких шкіл досить ефективне: переважна більшість німецьких спортсменів (приблизно 80 %), які досягли в останні роки успіхів на Олімпійських іграх та на міжнародних змаганнях, були їх вихованцями.

У розпорядженні спорту вищих досягнень Німеччини знаходяться 19 основних олімпійських баз для підготовки найсильніших спортсменів – членів національних збірних команд. Олімпійські бази розташовані у великих містах і рівномірно розподілені по всій території країни. Всі вони спеціалізовані для підготовки спортсменів з різних видів спорту та мають необхідну сучасну інфраструктуру.

Наукове забезпечення для спорту вищих досягнень Німеччини, ґрунтується на чотирьох традиційних складових (рис. 3).

У Довгостроковій стратегічній програмі наукових досліджень у спорті вищих досягнень, яку провадить Федеральний інститут спортивної науки, основними науковими напрямками визначено: спорт і суспільство; спорт і здоров'я; управління спортивною підготовкою; підготовка тренерів і керівників; підготовка резерву для спорту вищих досягнень; спортивні матеріали, спортивне обладнання та будівельні матеріали; інформаційно-комунікаційні системи; перспективи та інноваційні проекти. Головні обов'язки із впровадження наукових робіт у спорт вищих досяг-

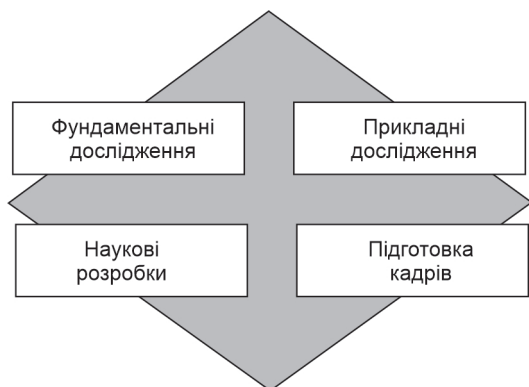

Рисунок 3 – Складові наукового забезпечення спорту вищих досягнень Німеччини

нень покладено на наукових консультантів, які входять до штату національних команд і тісно співпрацюють з науковими та навчальними установами Німеччини. Велика увага приділяється харчуванню спортсменів, обов'язковим є регулярне проведення комплексних поглиблених обстежень спортсменів і моніторинг їхнього стану.

Питання спорту вищих досягнень в Німеччині нині розробляють понад 60 наукових установ – інститути і лабораторії, розміщені в різних областях країни. Найбільший з них – Німецький спортивний університет в Кельні, який здійснює дослідження фундаментальних проблем сучасного спорту, а також реалізує науково-практичні проекти у співпраці з тренувальними центрами і національними спортивними федераціями.

Спортивні федерації організують національні чемпіонати всіх рівнів, формують резерв та основний склад збірних команд, подають офіційну заявку для участі в чемпіонатах світу і Європи. Крім того, вони відповідають за підготовку спортсменів і збірних команд до чемпіонатів Європи та світу, Олімпійських ігор. Усі спортивні федерації мають стратегічні концепції розвитку видів спорту. Крім реалізації спеціалізованих планів і концепцій розвитку спорту вищих досягнень в Німеччині здійснюється комплексна підтримка, заснована на трьох взаємопов'язаних складових: ієрархічна система спортивних команд, навчальні центри та тренери. Ієрархія спортивної команди відіграє ключову роль і є формальною основою для інших аспектів підтримки спорту вищих досягнень [7, 8].

Засновниками Федерації гандболу Німеччини (ДНВ) є регіональні асоціації і державні асоціації гандболу. Вони включають близько 757 000 членів та до 4300 спортивних клубів, в яких базуються 22 000 гандбольних команд. Це найкращий показник у світі (рис. 4, 5).

Протягом багатьох років Федерація гандболу Німеччини проводить цілісну, педагогічно орієнтовану пропаганду у наставництві дитини шляхом розвитку її фізичного, духовного та інтелектуального потенціалу, впевненості у власних силах, формуванні культурних і моральних цінностей. Вона робить свій внесок у зміцнення волонтерської роботи шляхом створення умов соціальної реалізації та розвитку молоді.

Ще один з важливих напрямів – це «соціальний ліфт», а саме: стимулювання німецьких гандболістів до отримання повноцінної освіти і визначення в подальшій кар'єрі після закінчення виступів у спорті.

Спеціалістами Федерації гандболу Німеччини було розроблено стратегію «Перспектива 2020+», у якій Президія ДНВ, а також держав-

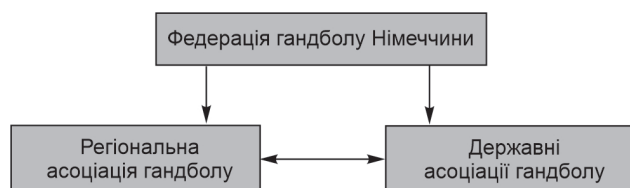

Рисунок 5 – Структура Федерації гандболу Німеччини

ні асоціації та рада ліг німецького гандболу визначили чотири основні сфери відповідальності:

- успіх національних збірних команд на міжнародній арені;
- зміцнення ліги гандболу у країні;
- розвиток колективного членства у федерації;
- професіоналізація гандболу та економічний успіх клубів.

Керівництво Федерації ставить перед чоловічою збіркою командою завдання потрапити у фінали чемпіонату світу та Європи, а в 2020 р. виграти Олімпійські ігри. До жіночої збірної команди ДНВ ставить завдання потрапити до перших восьми країн за підсумками виступу на чемпіонаті світу 2021 р. Крім того, Федерація пла-

нує у випадку, якщо пляжний гандбол отримає статус олімпійського виду, зайняти призові місця на Олімпійських іграх 2024 р. [7–9].

Висновки:

1. Сучасна система організації та управління гандболом у Німеччині базується на трьох найважливіших принципах: автономія спорту, допоміжне фінансування від держави, співпраця та партнерство.

2. Складовими формування концепції розвитку гандболу у Німеччині є реалізація програм розвитку спорту федеральних земель з урахуванням історичних, соціально-економічних, територіальних особливостей, спрямованих на популяризацію цього виду спорту серед населення, зміцнення його матеріально-технічної бази.

3. Ефективність функціонування організаційно-управлінської системи гандболу у Німеччині базується на впровадженні Федеральним інститутом спортивної науки стратегічної програми наукових досліджень у спорті вищих досягнень.

4. Значущим фактором, що впливає на розвиток спорту вищих досягнень, є стимулювання німецьких спортсменів до отримання повноцінної освіти і визначення в подальшій кар'єрі після закінчення спортивних виступів. Важлива роль у системі підготовки гандболістів високої кваліфікації у Німеччині належить федеративній програмі розвитку шкільного спорту, участь в якій беруть не тільки галузеві міністерства і спортивні товариства, а й різні громадські організації, політичні партії, церква і наукові установи.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що відсутній будь-який конфлікт інтересів.

Література

1. Бубка СН, Платонов ВН. Менеджмент подготовки спортсменов к Олимпийским играм. Киев: Олимпийская лит.; 2017. 480 с.
2. Борисова ОВ. Современный профессиональный спорт и пути его развития в Украине. Киев: Центр учебной лит.; 2011. 308 с.
3. Гасюк ІЛ. Механізми державного управління фізичною культурою та спортом в Україні: [автореферат]. Київ, 2013. 39 с.
4. Імас ЄВ, Борисова ОВ. Профессиональный теннис: проблемы и перспективы развития. Киев: Центр учебной лит.; 2016. 317 с.
5. Платонов ВМ, Шинкарук ОА. З досвіду підготовки спортивного резерву в Німецькій Демократичній Республіці. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2006; 3: 11–15.
6. Heinemann K. (2007). Einführung in die Soziologie des Sports (5., völlig neu bearb. Aufl.). Schorndorf: Hofmann. Die Organisation des deutschen Sports/ 2014. с. 21.
7. Dhb.d. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.dhb.de
8. Deutscher Olympischer Sportbund. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dosb.de>
9. Hdl - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.liquimoly-hbl.de

Literature

1. Bubka SN, Platonov VN. Management of athlete preparation for the Olympic games. Kiev: Olimpiyskaya literatura; 2017. 480 p.

2. Borisova OV. Modern professional sport and ways of its development in Ukraine. Kiev: Tsentr uchebnoy literatury; 2011. 308 p.
3. Hasiuk IL. Mechanisms of state managing physical culture and sport in Ukraine: [author's abstract]. Kyiv, 2013. 39 p.
4. Imas IV, Borisova OV. Professional tennis: issues and development prospects. Kiev: Tsentr uchebnoy literatury; 2016. 317 p.
5. Platonov VM, Shynkaruk OA. From the experience of sports reserve preparation in German Democratic Republic. *Teoriia i metodyka fizvykhovannia i sportu*. 2006; 3: 11–15.
6. Heinemann K. (2007). Einführung in die Soziologie des Sports (5., völlig neu bearb. Aufl.). Schorndorf: Hofmann. Die Organisation des deutschen Sports/ 2014. с. 21.
7. Dhb.d. – [Electronic resource]. – Access mode: www.dhb.de
8. Deutscher Olympischer Sportbund.– [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.dosb.de>
9. HdI - [Electronic resource]. – Access mode: www.liquimoly-hbl.de

Надійшла 07.11.2019

Інформація про авторів

Борисова Ольга Володимирівна
<https://orcid.org/0000-0002-2311-1921>,
borisova-nupesu@ukr.net
Петрушевський Є. І.
[/https://orcid.org/0000-0003-0990-798X](https://orcid.org/0000-0003-0990-798X),
aviatorkiev@gmail.com
Національний університет фізичного
виховання і спорту України,
03150, Київ, вул. Фізкультури, 1

Information about the authors

Borysova Olha
<https://orcid.org/0000-0002-2311-1921>,
borisova-nupesu@ukr.net
Petrushevkyi Ye. I.
<https://orcid.org/0000-0003-0990-798X>,
aviatorkiev@gmail.com
National University of Ukraine
on Physical Education and Sport,
03150, Kyiv, Fizkul'tury str., 1